

„Normály“ / Normy nepsané

Zvláštním fenoménem jak na úrovni ještě přírodní, tak na úrovni již lidské, a dokonce nejen individuální, ale i společenské, jsou tzv. nepsané (ani člověkem nestanovené) normy. Možná by bylo vhodné tu mluvit spíše než o normách o „normálech“, které ovšem nemohou být asi jinak postiženy než jako jaksi pojaté normy. Na přírodní úrovni se tento fenomén kvantitativně nejlépe vystihne za pomoci Gaussovy křivky. Největší procento případů se soustřeďuje u vrcholu křivky, kde můžeme tedy předpokládat jakýsi kýžený „normál“ jako „vzor“. Vrchol křivky se však s časem může posunovat tím či oním směrem, a tak se mění i onen „normál“ (nejde proto o žádný předem stanovený ani předučený „ideál“, který by vzdoroval proměnám v čase). Evolucionisté jsou ovšem okamžitě (a proto předčasně) připraveni interpretovat takové posuny na základě nahodilých odchylek a následné selekce. Proto stojí za to vzít vážně skutečnost, že analogické „normály“ a rovněž jejich posuny můžeme sledovat také tam, kde ke změnám dochází nejen za asistence, ale za významného vlivu vědomí a jeho přímým prostřednictvím, tedy v lidské společnosti, zejména tam, kde se projevuje určitý druh kultivace a kultury. Velmi zajímavé to je např. v oblasti jazyka, kde se vedle sebe projevují jednak tendence integrační, neboť jazyk má složitější a stále se rozšiřující komunikaci, ale také tendence setrvačné, které jako by ochraňovaly jazyk před příliš prudkými proměnami, aby nebyla starší literatura zbavována své váhy (to lze pozorovat všude tam, kde se třeba mění jen obraz písmen – po gotickém švabachu znamenal přechod na latinku pro mladší generace cézuru, která musela být přelomena novými edicemi starších, ale důležitých knih, apod.; možná se i proto Rusové za komunismu bránili přechodu na latinku, aby naopak znesnadnili přístup širších vrstev k západnímu tisku, atd.). Prakticky každý jazyk, každá jazyková kultura se chová, jako by zůstávala pod jistými normami, a to dokonce ještě i v dobách, kdy se spisovný jazyk ještě nestal předepsanou normou a tak i brzdou ve vývoji. A zároveň si povaha jazyka a jeho nejvlastnějších funkcí žádá čas od času obnovu resp. znovění, tvorbu nových slov i nových slovních spojení, frází atd.; a stejně tak na druhé straně můžeme pozorovat jakýsi úpadek jazyka poklesnutím do stereotypů a šablon, novinářských klišé, pseudodiplomatických nic neříkajících slovních obrátů apod. Jakými cestami si směřování k nepsaným normám či „normálům“ proslapává své směry a na čem záleží, zda si nějaký novotvar obhájí svou funkci a eventuálně se prosadí v původně nečekané šíři?

(Písek, 041119-1.)